

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою ДВНЗ «Київський
національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

Протокол № 8 від 25.02. 2016 р.

Ректор

А.Ф.Павленко

**ПРОГРАМА
вступного фахового випробування
на рівень вищої освіти «магістр»
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
спеціалізація – Фінанси і кредит**

Київ - 2016

ЗМІСТ
ВСТУП
ПРОГРАМА ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

I. ФІНАНСИ

II. ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

- 2.1. Фінанси підприємств;**
- 2.2. Фінансовий аналіз підприємств;**
- 2.3. Корпоративні фінанси.**

III. СТРАХУВАННЯ

СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ВСТУП

Мета вступного випробування — комплексна перевірка знань вступників, які вони отримали в результаті вивчення циклу дисциплін, передбачених освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» зі спеціальності «Фінанси і кредит». Вступник повинен продемонструвати фундаментальні та прикладні знання та уміння, здатність вирішувати типові завдання, передбачені програмою вступу.

Вимоги до вступних випробувань. Вступні випробування охоплюють фахові предмети, які передбачені навчальними планами освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» зі спеціальності «Фінанси і кредит» та складаються із теоретичних завдань з наступних наук: фінанси, фінанси підприємств, фінансовий аналіз підприємств, корпоративні фінанси, страхування. Обов'язковою умовою є вільне володіння державною мовою.

ПРОГРАМА КУРСУ

МОДУЛЬ 1. Фінанси

ТЕМА 1. Теоретико-методологічні засади фінансової науки

Предмет фінансової науки – специфічна сфера суспільних економічних відносин з приводу формування і розподілу обмежених централізованих та децентралізованих грошових фондів. Макро- і мікрорівень у фінансах. Обмеженість формування і розподілу в часі та просторі. Невизначеність і ризик у фінансах.

Методологія фінансової науки. Категоріальний та понятійний апарат у фінансовій науці. Фінансові категорії – абстракції специфічної сфери економічних відносин, форма наукового пізнання сутності фінансів. Поняття та терміни у фінансовій науці.

Внутрішня структура фінансів і логічна послідовність їх наукового пізнання. Вихідні, первинні, прості та складні фінансові категорії. Виділення вихідної фінансової категорії як визначальна передумова у розкритті сутності фінансів. Податок – вихідна категорія державних фінансів. Акція – вихідна категорія корпоративних фінансів. Особливе і загальне у фінансових категоріях.

Фінанси як історична категорія. Історичні передумови виникнення і розвитку фінансів: поява держави та розвиток товарно-грошових відносин.

Фінанси як економічна категорія розподілу.

Фінанси – вартісна категорія, специфічні суспільні відносини, виражені в грошовій формі. Взаємозв'язок фінансів з іншими економічними категоріями.

Функції фінансів як відображення їх сутності і суспільного призначення. Дискусійні питання щодо сутності і функцій фінансів.

Об'єктивне і суб'єктивне у фінансах. Фінанси – об'єктивно існуюча реальність, підсистема економічних відносин. Фінансова політика і управління фінансами як суб'єктивні дії державної влади. Питання співвідношення об'єктивного і суб'єктивного у фінансах.

Роль фінансів у розподілі і перерозподілі вартості національного продукту, оптимальному розміщенні фінансових ресурсів, оптимізації співвідношення між індивідуальним і суспільним споживанням, у трансформації доходів у заощадження, а заощаджень в інвестиції.

ТЕМА 2. Генезис і еволюція фінансів

Зародження фінансових відносин у Стародавньому світі, їх обумовленість натуральним господарством. Вплив фінансів на розвиток товарно-грошових відносин.

Сутність і складові доходів держав Стародавнього світу: надходження від державного майна, контрибуції, данини, особистих повинностей, натуральних і грошових податків. Зародження прямих і непрямих податків. Відкупна система податків. Податковий імунітет вільних громадян. Державні запозичення.

Видатки держав Стародавнього світу: військові, адміністративні, будівництво доріг, фортець, акведуків, культурних споруд, іригаційних систем тощо.

Управління фінансами в Римській імперії. Вплив грошових доходів і видатків держави на розвиток економічних відносин.

Сутність і складові доходів і видатків феодальної держави. Домени і регалії – основа державних доходів. Феодальна рента як майнові права глави держави. Поземельний і подушний податки. Податковий імунітет дворянства і духовенства. Кредитні запозичення глави держави. Видатки феодальної держави.

Фінанси феодального міста та їх вплив на формування і розвиток державних фінансів. Боротьба міст за фінансову незалежність. Магдебургське право. Викуп містами прав на самоуправління, звільнення від феодальних податків і повинностей, на чеканку монет.

Доходи феодального міста в грошовій формі. Прямі майнові податки. Розширення непрямого оподаткування. Розвиток обміну між містами і феодалами, запровадження мита. Митні союзи міст. Місцеві позики.

Видатки феодального міста.

Формування фінансів міст як системи грошового господарства. Грошові податки та їх вплив на виробництво та обмін, руйнування натурального господарства і перехід до ринкових відносин.

Роль державних фінансів у первісному накопиченні капіталу. Державні позики, податки, протекціонізм. Державне стимулювання накопичення капіталу. Виникнення акціонерних товариств – економічна передумова зародження корпоративних фінансів і фінансового ринку. Становлення фінансів як системи грошових відносин.

Фінанси в індустріальній економіці.

Розвиток фінансів у постіндустріальній економіці.

ТЕМА 3. Становлення та розвиток фінансової науки

Методологічні і теоретичні засади фінансової науки. Теорії державних фінансів англійської класичної політекономії (В. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо).

Принципи оподаткування А. Сміта. Непродуктивна сутність державних видатків – гальмо у нагромадженні капіталу.

Розвиток і диверсифікація ринкових відносин, їх вплив на фінансову думку. “Закон розширення державної діяльності”, державне стимулювання нагромадження капіталу (німецький економіст А.Вагнер).

Фінансові методи державного регулювання ринкової економіки.

Концепція державних фінансів англійського економіста Дж.Кейнса. Роль державних видатків у стимулюванні сукупного попиту, ділової та інвестиційної активності, мотивації до праці, підтримання рівня зайнятості.

Розвиток концепції дефіцитного фінансування, “вбудованого бюджетного стабілізатора”, “компенсаційної теорії фінансів”, “мультиплікатора-акселератора” в теоріях кейнсіанської школи (американські економісти Е. Хансен, У. Геллер, С.Харріс, англійський економіст Р. Харрод).

Маржиналізм, мікроекономічний рівень дослідження фінансів. Демократизація суспільства та її вплив на фінансову науку. Теорії “суспільного товару”, “суспільних благ” і “суспільного вибору” (шведська школа Е. Ліндаль, К.Віксель; американські економісти Р. Масгрейв, Дж. Б’юкенен). “Чиста теорія державних видатків” – оптимальність в державних видатках (американський економіст П.Самуельсон).

Неокласичні теорії державних фінансів. Обмеження державного втручання в економіку, підвищення його ефективності, зростання інвестицій в “людський капітал” (американські економісти М. Уейденбаум, Г. Стайн і У. Фелнер, англійські – К. Джозеф та Дж. Хау).

Монетаристська концепція, пріоритет кредитно-грошової політики, обмеження зростання державних видатків і податків (американський економіст М.Фрідмен).

Взаємообумовленість економічних теорій: розвиток синтетичних шкіл фінансової науки. Кейнсіансько-монетаристський синтез грошово-кредитних методів державного регулювання на макrorівні. Поєднання фіскальної та монетарної політики.

Сучасний некейнсіанський синтез, зв’язок макро- і мікроекономічних методів дослідження в фінансовій науці. Концепція необхідності зміни в бюджетній політиці: від антициклічної до максимізації довгострокових темпів економічного зростання (американські економісти Ф. Кідленд і Е. Прескотт).

Фінансові аспекти в постіндустріальній моделі розвитку: інтелектуальний капітал і інноваційно-інформаційні технології (американські економісти Р.Нельсон, Д. Норт).

Теоретичні дослідження фінансового ринку. Теорія приведеної вартості (американський економіст І. Фішер). Гіпотеза ефективного ринку (американський економіст Ю. Фама). Поведінкова психологія на фінансовому ринку (американські економісти А. Тверські, Д. Канеман, В. Сміт, Л. Твід). Гіпотеза фрактального ринку (американський економіст Е. Петерс).

Теорії корпоративних фінансів. Структура капіталу (американські економісти М. Міллер, Ф. Модільяні). Ризик і ціна капіталу (американські економісти Г.Марковіц, В. Шарп).

ТЕМА 4. Фінансове право і фінансова політика

Поняття фінансового права. Історичні передумови появи і розвитку фінансового права. Верховенство права як об'єктивна необхідність розвитку економічної системи. Предмет фінансового права як галузі публічно-правового права – норми регулювання макrorівня фінансових відносин. Суб'єкти фінансового права. Предмет приватного права як галузі приватно-правового права – норми регулювання мікрорівня фінансових відносин. Суб'єкти приватного права. Спільне і відмінне у предметах фінансового і приватного права, їх взаємодія і взаємодоповнення. Сутність норм фінансової регламентації.

Загальні і особливі норми фінансового права: бюджетні, податкові, біржові, митні, кредитно-грошові, валютні та інші.

Фінансове право як відображення політичних, економічних і соціальних відносин. Особливості фінансових правовідносин. Ефективність фінансового права, відповідність законів об'єктивній сутності фінансів. Проблеми уникнення правових колізій у фінансових нормах. Контроль державної влади за виконанням законів. Фінансові санкції.

Поняття і сутність фінансової політики. Взаємозв'язок і взаємообумовленість фінансової політики і фінансового права. Фінансова політика як важлива складова економічної політики. Роль фінансової політики в координації процесів соціально-економічного розвитку. Обумовленість фінансової політики політичним курсом і економічною концепцією розвитку країни.

Фінансова політика в широкому розумінні як система цілеспрямованих дій держави для вирішення макроекономічних проблем. Фіскальна політика як звужений варіант фінансової політики – система заходів щодо формування державних доходів і витрат, їх збалансування і управління державним боргом. Тактика і стратегія у фінансовій політиці.

Комплексний і системний підхід у фінансовій політиці. Пріоритети фінансової політики. Економічне зростання і балансування його основних напрямів як головна мета фінансової політики. Дискусійні питання у фінансовій політиці.

Спільне і особливе у фінансовій політиці. “Вбудовані стабілізатори”, заощадження- інвестиції, обмеження інфляції. Ефективність податкової політики і політики державних витрат. Фіскальна і монетарна політика, взаємозв'язки і протиріччя.

Необхідність економічного прогнозування і поточної корекції фінансової політики. “Людський фактор” у фінансовій політиці. Мистецтво використання фінансової політики.

Основні завдання фінансової політики в Україні: стратегічні і тактичні, їх взаємопогодження у часі і просторі. Пріоритети у внутрішній та зовнішній фінансовій політиці України. Проблеми макроекономічної фінансової стабілізації.

Особливості і завдання фінансової політики суб'єктів господарювання: досягнення максимальної прибутковості, диверсифікація ризиків і зростання

капіталу, підвищення капіталізації. Вплив фінансової політики держави на фінансову діяльність і фінансовий стан суб'єктів господарювання.

ТЕМА 5. Податки. Податкова система

Податки як фінансова категорія, їх економічна сутність і призначення. Історична ретроспектива розвитку податків як невід'ємного елементу суверенітету держави. Податки – вихідна категорія державних фінансів. Характерні ознаки податків як обов'язкових платежів.

Функції податків. Дискусійні питання щодо їх визначення і змісту. Фіскальна функція податкової системи як інструмент реалізації її фіскального потенціалу. Поняття податкового навантаження. Напрями перенесення податкового навантаження. Регульовальна роль податкової системи як результат дії регулюючої функції податків. Завдання податкового регулювання на макрорівні. Інструменти податкового регулювання.

Елементи податку. Види податкових ставок.

Класифікація податків та її ознаки.

Види прямих податків. Реальні і особисті податки. Розвиток прямого оподаткування у контексті переходу від реальних до особистих податків. Прибуткове оподаткування як основна сучасна форма прямого оподаткування. Види прибуткового оподаткування: особистий прибутковий податок (податок на доходи) і податок на доходи юридичних осіб.

Непрямі податки: фіскальні монополії, акцизи, мита. Акцизи як основна сучасна форма непрямих оподаткування, їх види. Специфічні акцизи, основні підходи до їх застосування. Підакцизні товари. Універсальні акцизи, їх еволюція. Види універсальних акцизів: податок з продаж, податок з обороту, податок на додану вартість. Призначення і види мита. Митний тариф. Митна політика і митні союзи. Міжнародний антидемпінговий кодекс.

Перекладання податків, сутність та напрямки. Податковий тягар, його показники. Податкові пільги і їх роль у системі фінансового регулювання. Види податкових пільг.

Ухилення від сплати податків і відповідальність платників за порушення податкового законодавства. Податковий компроміс.

Податкова система: поняття і основи побудови. Податкова система унітарної та федеративної держави. Структура податків і чинники, що її визначають в Україні.

Характеристика елементів основних бюджетоформуючих податків в Україні. Особливості механізму екологічного оподаткування в Україні. Майнове оподаткування та його вплив на соціально-економічний розвиток території. Соціально-економічні ефекти прибуткового оподаткування в Україні.

Характеристика суб'єктів податкової системи. Платники податків та правові засади їх взаємовідносин. Роль великих платників податків у податковій системі: поняття великого платника податків, критерії визначення великих платників податків, кількість великих платників податків в Україні, види податків, що сплачуються великими платниками, їх структура, податкове супроводження великих платників податків, зарубіжний досвід роботи з великими платниками податків.

ТЕМА 6. Бюджет. Бюджетна система

Бюджет як фінансова категорія, його економічна сутність і призначення.

Функції бюджету. Роль бюджету в перерозподілі вартості ВВП і забезпеченні виконання конституційних зобов'язань держави в умовах зростання потреби в суспільних благах. Межі бюджетного перерозподілу, його вплив на економічний розвиток і соціальну стабільність.

Бюджет як основний фінансовий план держави, його правовий статус. Принципи бюджету. Взаємозалежність бюджету і макроекономічних показників. Загальний і спеціальний фонди бюджету. Форми бюджетного фінансування: кошторисне фінансування, бюджетні кредити, державні трансферти, проектне фінансування. Механізм державного замовлення.

Бюджетний процес і його складові. Організація бюджетного процесу. Удосконалення бюджетних процедур і технологій. Програмно-цільове бюджетування.

Бюджетний устрій і бюджетна система. Особливості бюджетної системи при унітарному та федеративному державному устрої. Складові бюджетної системи і принципи її побудови. Критерії і порядок розмежування видатків і доходів між бюджетами. Територіальний та відомчий підходи до розподілу видатків. Розподіл доходів між бюджетами. Власні, закріплені та регулюючі доходи. Фінансове вирівнювання. Форми взаємовідносин між бюджетами та їх правове регламентування.

Доходи бюджету та їх класифікація. Джерела і методи формування доходів бюджету. Внутрішні джерела бюджетних надходжень. ВВП як основне джерело формування доходів бюджету. Податкові доходи бюджету, їх динаміка, зміни і тенденції розвитку. Неподаткові доходи бюджету. Доходи від власності та підприємницької діяльності. Доходи від операцій з капіталом. Доходи рентного характеру. Інші неподаткові доходи бюджету. Чинники, що впливають на структуру доходів бюджету.

Державні позики та емісійний дохід. Зовнішні джерела надходжень до бюджету.

Видатки бюджету та їх класифікація. Функціональна, економічна, відомча і програмна класифікація видатків. Поточний бюджет і бюджет розвитку. Чинники, що впливають на структуру видатків бюджету. Діалектичний зв'язок доходів і видатків бюджету.

Особливості кошторисного фінансування соціальної сфери: документи, порядок, оперативно-сітьові показники. Бюджетні інвестиції в економіку. Склад соціальних видатків: видатки на соціальний захист, соціальне забезпечення і соціальну сферу. Форми і види соціального захисту населення, склад видатків на соціальний захист. Адресні субсидії громадянам на оплату житла і комунальних послуг. Види разової фінансової допомоги населенню. Видатки бюджету на освіту, їх склад і структура. Фінансування загальноосвітніх шкіл. Фінансування дошкільних дитячих закладів. Видатки бюджету на охорону здоров'я, їх склад і структура. Складання кошторису медичних установ. Склад видатків бюджету на культуру.

Особливості складання кошторису бібліотек, будинків культури та інших культурно-освітніх закладів.

Склад видатків бюджету на економічну діяльність. Їх роль і місце у розвитку економіки. Напрями і форми бюджетного фінансування економіки. Бюджетні кредити. Порядок їх видачі і погашення. Порядок дотування збиткових підприємств. Видатки бюджету на науку. Методологічні засади їх фінансування. Видатки бюджету на управління. Їх склад і структура.

Показники, що характеризують стан бюджету як фінансового плану. Принцип рівноваги потреб і фінансових можливостей держави як основний критерій збалансованості дохідної і видаткової частин бюджету. Бюджетний дефіцит/профіцит. Фактори, що їх обумовлюють, та оцінка доцільності.

ТЕМА 7. Бюджетний дефіцит

Бюджетний дефіцит, його економічна сутність і поняття. Дефіцит як фінансовий результат суспільної діяльності держави. Вплив бюджетного дефіциту на розміщення ресурсів в національній економіці. Бюджетні доходи і надходження, бюджетні видатки і виплати із бюджету. Аналітична форма представлення бюджету.

Причини виникнення бюджетного дефіциту. Пасивний бюджетний дефіцит, його причини (економічний спад, криза, старіння нації, надзвичайні події). Активний бюджетний дефіцит.

Види бюджетного дефіциту і методи його розрахунку. Показники бюджетного дефіциту: загальноприйнятий дефіцит, його коригування, первинний дефіцит, операційний дефіцит, циклічні показники дефіциту. Підходи МВФ і ЄС до розрахунку бюджетного дефіциту.

Фінансування бюджетного дефіциту. Критерії виділення джерел фінансування дефіциту від бюджетних доходів: критерій заборгованості та критерій постійності. Джерела фінансування бюджетного дефіциту. Грошово-кредитна емісія. Внутрішні і зовнішні державні запозичення як основне джерело покриття дефіциту бюджету. Приватизаційні надходження, гранти трансферти від інших органів державної влади.

Наслідки бюджетного дефіциту. Інфляція, державний борг, зростання податків, ефект витіснення, ефект Патінкіна, ефект Кейнса-Олівера-Танзі. Бюджетний дефіцит і старіння нації.

Управління бюджетним дефіцитом. Встановлення його граничного рівня, заборона використання окремих джерел фінансування, обмеження видатків уряду, секвестр бюджетних видатків.

Шляхи скорочення бюджетного дефіциту. Фіскальні обмеження.

ТЕМА 8. Державний кредит

Державний кредит як фінансова категорія, його економічна сутність, призначення і роль. Держава як позичальник, кредитор і гарант.

Внутрішні державні запозичення та їх форми. Державні та місцеві позики. Класифікація державних позик.

Зовнішні державні запозичення. Міжнародний державний кредит. Позики міжнародних фінансових організацій та міжнародних фінансових інституцій. Міжурядові та комерційні позики.

Держава як кредитор. Внутрішнє та зовнішнє кредитування. Кредитування за окремими державними програмами.

Державні гарантії за запозиченнями суб'єктів господарювання.

Напрями використання коштів, отриманих від державних запозичень: фінансування дефіциту бюджету, формування валютних резервів центрального банку, фінансування інвестиційних проектів. Ефективність державних запозичень.

Державний борг, причини його виникнення і зростання. Дискусійні питання щодо тягаря державного боргу. Види державного боргу і обмеження його граничного рівня. Джерела погашення державного боргу. Наслідки державного боргу в коротко- і довгостроковому періоді.

Управління державним боргом і його методи. Рефінансування та реструктуризація боргу, їх зміст і передумови використання. Амортизація і обслуговування боргу. Коефіцієнти обслуговування внутрішнього і зовнішнього боргу. Забезпечення повернення боргу і виплати відсотків.

Боргова безпека: індикатори та стан.

ТЕМА 9. Місцеві фінанси. Бюджетний федералізм і фінансове вирівнювання

Сутність місцевих фінансів, їх необхідність і призначення. Складові місцевих фінансів. Територіальна громада як суб'єкт економічної та фінансової діяльності. Фінансові повноваження органів місцевого самоврядування.

Місцеві бюджети як основа фінансового забезпечення місцевого самоврядування. Доходи місцевих бюджетів. Закріплені доходи. Роль податків у формуванні доходів місцевих бюджетів. Місцеві податки і збори.

Видатки місцевих бюджетів. Обов'язкові видатки і видатки на реалізацію делегованих центральною владою повноважень. Принцип субсидіарності і його реалізація при розмежуванні видатків між бюджетами різних рівнів. Поточний бюджет і бюджет розвитку.

Фіскальні дисбаланси та їх вплив на фінансове забезпечення розвитку територій. Роль міжбюджетних трансфертів у збалансуванні місцевих бюджетів. Інструменти вертикального фінансового вирівнювання: дотації, субсидії, субвенції, гранти, спеціальні фонди і компенсаційні виплати.

Бюджетний федералізм як механізм заохочення до самодостатності та нарощування фінансово-економічного потенціалу самоврядних адміністративно-територіальних утворень. Моделі бюджетного федералізму.

Фінансова автономія органів місцевого самоврядування в Україні та необхідні передумови її забезпечення. Концепція політичної та фіскальної децентралізації.

ТЕМА 10. Спеціальні фонди держави

Особливості функціонування бюджетних та позабюджетних фондів держави. Сутність та суспільне призначення соціального страхування. Суб'єкти соціального страхування, їх права і обов'язки. Об'єкт страхування. Страхові випадки. Види соціального страхування. Система фондів соціального страхування та управління ними. Державне регулювання соціального страхування.

Пенсійне страхування і його організація. Солідарна, накопичувальна і змішана пенсійні системи, їх переваги і недоліки.

Пенсійні реформи у країнах з перехідною економікою.

Еволюція пенсійного страхування в Україні. Принципи пенсійного страхування. Пенсійний фонд як головна установа управління пенсійними активами, його функції і завдання. Порядок нарахування, обчислення та сплати страхових внесків за державним пенсійним страхуванням. Фонди державного соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, на випадок безробіття, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності. Джерела формування та напрями використання коштів. Види матеріального забезпечення і соціальних послуг, умови їх надання.

Недержавні пенсійні фонди, їх види. Корпоративні, професійні та відкриті недержавні пенсійні фонди, відмінності між ними. Обмеження щодо напрямів інвестування пенсійних активів фондів.

Головні завдання та функції компаній по управлінню пенсійними активами недержавного пенсійного фонду: компанії-адміністратори, компанії з управління активами та банки-зберігачі.

Медичне страхування, його мета, джерела, принципи та організаційні засади. Зарубіжний досвід здійснення медичного страхування. Запровадження обов'язкового соціального медичного страхування в Україні, проблеми і перспективи.

ТЕМА 11. Фінанси суб'єктів господарювання

Фінанси суб'єктів господарювання як фінансова категорія. Особливості фінансових відносин на мікрорівні.

Суспільне призначення, функції і роль фінансів суб'єктів господарювання. Дискусійні питання щодо функцій фінансів суб'єктів господарювання.

Фінансові аспекти правового регламентування підприємницької діяльності комерційних і некомерційних підприємств та організацій. Вплив організаційно-правових форм підприємництва на формування і використання грошових надходжень.

Доходи і витрати суб'єктів господарювання. Їх економічна характеристика та склад. Загальний і чистий прибуток.

Підприємницькі та фінансові ризики в діяльності суб'єктів господарювання, їх мінімізація.

Банкрутство і фінансова санація.

Акціонерне товариство (корпорація) – основна форма організації підприємництва в сучасній ринковій економіці. Корпоративні фінанси і особливості їх функціонування.

Капітал корпорації, його структура. Акціонерний і позичковий капітал. Довгострокові та короткострокові активи корпорації, джерела їх фінансування. Структура капіталу і ризик.

Фінансова стратегія корпорації.

Корпорації на фінансовому ринку. Емісія і розміщення корпоративних цінних паперів. Дивідендна політика корпорації.

Зміцнення фінансів підприємницьких структур як необхідна передумова сталого економічного зростання в Україні.

ТЕМА 12. Фінанси домогосподарств

Особливості фінансів домогосподарств і сфера їх функціонування. Внутрішні та зовнішні фінансові відносини домогосподарств.

Джерела і форми доходів домогосподарств. Грошові та натуральні доходи. Характеристика сукупних доходів та доходів, що залишаються у розпорядженні домогосподарств. Номінальні і реальні доходи. Бюджет прожиткового мінімуму.

Заробітна плата та її роль у формуванні доходів бюджету домогосподарств. Соціальні і страхові виплати. Доходи домогосподарств від підприємницької діяльності; проценти і дивіденди; доходи від продажу цінних паперів, нерухомості, особистого та домашнього майна; доходи від продажу продукції підсобного господарства; грошові нагромадження у фінансово-кредитній сфері. Вплив держави на формування доходів бюджету домогосподарств.

Витрати бюджету домогосподарств, їх класифікація. Фінансові рішення домогосподарств щодо розміщення доходів. Обов'язкові платежі домогосподарств: податки і відрахування до державних соціальних фондів, комунальні та інші щомісячні платежі. Поточні і капітальні витрати на споживання. Грошові заощадження.

Інвестиційна діяльність та формування інвестиційного портфеля домогосподарств. Капітальні інвестиції у нерухомість, основні фонди, нематеріальні активи. Фінансові інвестиції у цінні папери, вклади у статутні фонди ТОВ і вклади до фінансово-кредитних установ. Депозитні та кредитні операції домогосподарств з комерційними банками. Споживчі кредити та кредити під заставу, порядок їх надання та погашення. Фактори, що впливають на формування інвестиційного портфеля домогосподарств: дохідність, ризик вкладання капіталу, строки, мета інвестування, доступність об'єктів інвестицій, інфляційні процеси, наявність державних гарантій тощо.

Споживча поведінка домогосподарств. Гранична схильність до споживання.

ТЕМА 13. Страхування. Страховий ринок

Об'єкт необхідності страхового захисту і його роль у забезпеченні суспільного відтворення.

Страхові фонди як матеріальна основа страхового захисту. Форми організації фондів страхового захисту.

Страхування як фінансова категорія, її економічний зміст та функції. Дискусійні питання щодо визначення сутності та функцій страхування.

Елементи страхування: страховик, страхувальник, застрахований, страхові платежі, страхове відшкодування, страховий тариф, страхова премія.

Класифікація страхування. Ознаки класифікації. Класифікація за об'єктами страхування. Галузі страхування: майнове страхування, страхування відповідальності, особисте страхування, страхування підприємницьких ризиків. Види страхування.

Класифікація за родом небезпеки.

Класифікація за формами проведення: обов'язкове і добровільне страхування.

Класифікація за статусом страхувальника.

Класифікація за спеціалізацією страховика.

Перестрахування і співстрахування, їх сутність і організація.

Поняття страхового ринку і його інфраструктура. Спеціалізація страховиків. Страхові послуги як об'єкт взаємовідносин страховиків і страхувальників.

Джерела формування і напрями розміщення коштів страхових організацій.

Об'єднання страховиків і їх функції.

Діяльність страхових посередників на страховому ринку.

Державне регулювання страхової діяльності. Страховий нагляд, його призначення і організація. Законодавче забезпечення страхування в Україні.

Вплив процесів глобалізації економіки на розвиток вітчизняного страхового ринку.

ТЕМА 14. Фінансовий ринок

Фінансовий ринок як економічна категорія, його суспільне призначення. Функції фінансового ринку. Дискусійні питання щодо функцій фінансового ринку.

Елементи фінансового ринку: суб'єкти, об'єкти, курс валют, процентні ставки, курс цінних паперів.

Складові фінансового ринку: ринок банківських позичок і ринок цінних паперів.

Ринок банківських позичок та його інструменти.

Ринок цінних паперів і його структура: фондовий ринок, грошовий ринок, валютний ринок, ринок деривативів. Первинний і вторинний, організований та неорганізований, біржовий та позабіржовий ринки цінних паперів. Необхідність збалансування усіх складових ринку.

Цінні папери як інструменти фінансового ринку. Характерні ознаки цінних паперів. Економічна сутність цінного паперу як капіталу, що приносить дохід його власнику. Юридична сутність цінного паперу. Зобов'язання та права емітентів та інвесторів. Класифікація цінних паперів. Регламентація випуску і обігу цінних паперів. Курс цінних паперів.

Ціноутворення на фінансовому ринку. Ризик і ціна капіталу на фінансовому ринку. Методи мінімізації ризиків: диверсифікація, хеджування, страхування.

Професійні учасники ринку цінних паперів: брокери та дилери по цінних паперах, компанії з управління активами, реєстратори, депозитарії, організатори торгівлі.

Ринок фінансових послуг і його роль у функціонуванні економічної системи. Взаємозв'язок фінансового ринку і ринку фінансових послуг. Поняття фінансової послуги. Суб'єкти ринку фінансових послуг.

Сегментарна структура ринку фінансових послуг: фінансове посередництво, страхування, фінансовий консалтинг, аудит, інформаційні послуги.

Поняття фінансового посередництва. Функції фінансових посередників щодо мобілізації тимчасово вільних грошових коштів та їх подальшого розміщення.

Фінансові послуги на фондовому та страховому ринках. Фінансовий консалтинг.

Аудиторські послуги. Інформаційні послуги.

Інституційна структура фінансового ринку і ринку фінансових послуг: комерційні банки, небанківські кредитні установи, лізингові і факторингові компанії, інституційні інвестори, фондові і валютні біржі.

Державне регулювання фінансового ринку і ринку фінансових послуг. Законодавство України щодо функціонування фінансового ринку і ринку фінансових послуг.

ТЕМА 15. Фінансовий менеджмент

Передумови виникнення та історія розвитку фінансового менеджменту. Управління фінансами, фінансове адміністрування, фінансовий менеджмент, (фінансовий інжиніринг, корпоративне управління): відмінність та взаємозв'язок. Сутність, призначення і завдання фінансового менеджменту. Функціональні складові фінансового менеджменту. Правові та організаційні аспекти управління фінансами, суб'єкти фінансового управління.

Стратегічне та оперативне управління фінансами. Класифікація фінансового менеджменту за галузевою ознакою (об'єктом управління), за інституціональною структурою фінансової системи.

Сутність, призначення і принципи державного фінансового менеджменту. Фінансове планування і фінансове прогнозування, оперативне управління, контроль і аудит в системі державного менеджменту. Технології державного фінансового менеджменту. Складові державного фінансового менеджменту.

Бюджетний менеджмент, його суть і призначення. Права і повноваження органів державної влади та органи місцевого самоврядування в управлінні бюджетом. Структурна будова управління бюджетом: управління доходами, управління видаткам, дефіцитом та джерелами фінансування бюджету. Бюджетний контроль. Кредитний менеджмент держави. Теоретичні та організаційні основи податкового менеджменту.

Сутність та призначення корпоративного фінансового менеджменту. Управління фінансами підприємств: зміст, мета і завдання. Основні функції фінансового менеджменту господарюючих суб'єктів. Фінансова стратегія діяльності підприємств. Інструменти та технології управління фінансами на мікрорівні: бюджетування та контролінг. Сутність та особливості організації управління фінансами страхових компаній.

Управління особистими фінансами. Принципи управління особистими фінансами. Завдання та особливості прийняття фінансових рішень домогосподарств.

Сутність та специфічні завдання управління міжнародними фінансами. Міжнародний бізнес як об'єкт управління. Характеристика напрямів міжнародного фінансового менеджменту.

Зміст та призначення фінансового ризик-менеджменту. Типологія управління фінансовими ризиками. Бюджетний ризик-менеджмент в системі макрофінансового ризик-менеджменту. Борговий ризик-менеджмент. Управління фінансовими ризиками державного сектору економіки. Управління фінансовими ризиками господарюючих суб'єктів. Ризики на ринку фінансових послуг, основи їх менеджменту. Управління фінансовими ризиками міжнародного середовища. Сучасні світові моделі ризик-менеджменту фінансів.

ТЕМА 16. Міжнародні фінанси

Міжнародні фінанси як фінансова категорія, їх сутність, значення і роль в сучасній світовій економіці. Вплив інтернаціоналізації, інтеграції і глобалізації на міжнародні фінанси.

Внутрішня структура міжнародних фінансових відносин: світовий фінансовий ринок, міжнародна валютна система, міжнародні валютні операції, міжнародні розрахунки, міжнародні фінансові інститути.

Регулювання міжнародних фінансових відносин. Міжнародне право як сукупність міжнародних правових норм регулювання відносин на приватноправовому і публічноправовому рівнях.

Світові фінансові ринки і міжнародні фінансові потоки. Фінансові ризики на міжнародних фінансових ринках. Роль ТНК у розвитку світових фінансових ринків та поглибленні глобалізації і всесвітньої фінансової інтеграції.

Міжнародна валютна система, її зв'язки з національними валютними системами. Особливості сучасної міжнародної валютної системи. Валютний ринок, його регулювання. Валютний курс як вартісна категорія. Формування валютного курсу.

Міжнародні розрахунки, їх балансування в національних платіжних балансах. Зміст і структура платіжного балансу. Особливості платіжного балансу і його регулювання в Україні. Міжнародні і регіональні фінансові інститути, їх значення для розвитку міжнародних і національних економік та фінансових систем.

Офшорні фінансові центри, їх особливості.

Проблеми і протиріччя інтегрування України в світову фінансову систему. Обмеженість внутрішніх ресурсів і необхідність залучення іноземних інвестицій. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями і перспективи його розвитку.

ТЕМА 17. Фінансова безпека держави

Поняття фінансової безпеки держави. Фінансова безпека як найважливіша складова економічної безпеки держави. Внутрішні та зовнішні чинники фінансової безпеки держави.

Бюджетна безпека держави. Виконання законодавчо затверджених показників дохідної та видаткової частини як основа забезпечення бюджетної безпеки. Розміри бюджетного дефіциту, його обмеження.

Обсяг внутрішніх і зовнішніх запозичень та їх вплив на фінансову безпеку держави.

Співвідношення державного боргу і основних макроекономічних показників: загальний обсяг державного боргу до ВВП; загальний обсяг зовнішнього державного боргу до ВВП; платежі з обслуговування державного боргу у обсязі доходів бюджету; платежі з обслуговування зовнішнього боргу в обсязі доходів бюджету; загальний обсяг зовнішнього боргу до обсягу річного експорту; платежі з обслуговування зовнішнього боргу до обсягу річного експорту; державний борг на душу населення.

Фінансова спроможність держави з обслуговування державного боргу. Дефолт.

Грошовий обіг та інфляція. Співвідношення між темпами зростання грошової маси, споживчих цін, ВВП. Рівень інфляції.

Золотовалютні резерви як складова фінансової безпеки держави. Стійкість національної валюти, її курс і конвертованість. Накопичення необхідного обсягу золотовалютних резервів.

Ефективність фінансового ринку, його зв'язок з фінансовою безпекою держави. Показники ефективності: капіталізація цінних паперів, рівень процентних ставок. Біржові гарантії угод.

Фінансовий стан реального сектору економіки і фінансова безпека держави. Показники фінансової стабільності підприємств. Конкурентоспроможність вітчизняних товарів як складова фінансової безпеки. Митний захист національного товаровиробника.

Залежність фінансової безпеки держави від інтеграційних і глобалізаційних процесів у світовій економіці.

ТЕМА 18. Фінанси країн з розвиненою ринковою економікою

Загальні закономірності і національні особливості державних фінансів в країнах з розвиненою ринковою економікою. Вплив інтернаціоналізації і глобалізації на сучасний стан державних фінансів. Стабілізація тенденцій зростання одержавлення ВВП, якісні зміни в його використанні.

Державний бюджет як фінансова основа регулювання ринкової економіки. Сучасні пріоритети регулювання. Бюджетна політика стимулювання інноваційно-інформаційних технологій та інтелектуалізація державних витрат. Соціальні протиріччя і їх нейтралізація шляхом збільшення соціальних витрат. Протиріччя зростання соціальних витрат.

Склад і структура бюджетних доходів країн з розвиненою ринковою економікою. Податки як основа бюджетних доходів. Податкова система, податкова структура, тенденції їх розвитку і національні особливості. Особистий прибутковий податок як основна форма прямих податків. Податок на прибуток корпорацій. Уникнення подвійного оподаткування. Імпутаційна система. Податки на

споживання. Специфічні акцизи і податок на додану вартість, їх особливості в окремих країнах. Мито і єдина митна політика.

Відрахування на соціальне страхування. Фонди соціального страхування, їх цільовий характер. Сучасні проблеми фінансування соціального страхування.

Хронічна дефіцитність державних бюджетів, методи її фінансування. Зростання державного боргу і його наслідки.

Особливості організації бюджетного процесу в США, Японії, країнах ЄС.

Нові форми боротьби за ринки збуту і вкладання капіталу в умовах глобалізації. Створення митних, валютних і економічних зон. Офшорні зони, їх вплив на державні фінанси.

ТЕМА 19. Фінанси Європейського Союзу

Політична, економічна і соціальна інтеграція в Західній Європі, її сутність, причини і зміст. Створення ЄЕС і його трансформація в ЄС. Наднаціональні інститути ЄС, їх функції і повноваження. Створення наднаціональної фінансової системи і її регулювання.

Роль державних фінансів в інтеграційних процесах. Бюджет ЄС, його призначення і особливості. Організація бюджетного процесу.

Бюджетні видатки і їх класифікація за цільовим призначенням. Субсидіарний характер бюджетних видатків.

Єдина аграрна політика. Європейський фонд орієнтації і гарантування сільського господарства – основна складова частина видатків бюджету ЄС. Інтервенційні (гарантовані) ціни. Субсидування експорту. Протекціоністський захист сільськогосподарського ринку ЄС. Реформування єдиної аграрної політики під впливом ВТО.

Регіональна політика ЄС. Фінансування програм подолання міжрегіональних диспропорцій розвитку.

Соціальна політика ЄС. Видатки фонду соціального розвитку. Підвищення кваліфікації робочої сили, субсидії з безробіття. Протиріччя між економічною і соціальною ефективністю.

Доходи бюджету ЄС, особливості їх формування. Компенсаційне мито на ввезену сільськогосподарську продукцію в країни ЄС. Мито на ввезену промислову продукцію в країни ЄС. Мито на ввезену промислову продукцію із країн, що не входять до ЄС. Митні збори із ввезеного цукру. Надходження від податку на додану вартість із країн-членів ЄС.

Митна політика ЄС. Створення митного союзу. Єдиний зовнішньоторговельний тариф для імпорту із третіх країн. Система колективного протекціонізму по захисту внутрішнього ринку ЄС. Нетарифні обмеження імпорту.

Створення єдиного ринку капіталів – захист інвестора, створення умов щодо вільного руху капіталів, товарів, послуг, робочої сили.

Регулювання ринку капіталів в ЄС: уніфікація стандартів спільного інвестування в цінні папери, що обертаються на фондових ринках; взаємне визначення та уніфікація з учасниками союзу норм регулювання та нагляду за ринком капіталів; встановлення мінімального рівня стандартів обігу цінних паперів;

координація діяльності національних комісій з цінних паперів та фондових бірж; координовані правила щодо інсайдерських угод.

Державний кредит в ЄС.

Фінансові проблеми ЄС. Програма уніфікації і гармонізації державних фінансів країн-членів ЄС. Стратегічні напрями уніфікації державних фінансів: єдиний рівень податків відносно ВВП; єдине співвідношення між податками на доходи і споживання та внесками на соціальне страхування. Гармонізація податків, вирівнювання соціальних витрат. Протиріччя в процесах уніфікації державних фінансів. Проблеми і протиріччя у зв'язку з розширенням складу ЄС.

МОДУЛЬ II. Фінанси підприємств

Частина 1. Фінанси підприємств

ТЕМА 1. Основи фінансів підприємств

Сутність фінансів підприємств та їх місце в фінансовій системі. Функції фінансів як внутрішня властивість і форма прояву їх сутності. Фінанси підприємств в умовах розвитку ринкової економіки.

Особливості фінансів підприємств в різних сферах економічної діяльності. Фінансові відносини між підрозділами підприємств та їх працівниками, між господарюючими суб'єктами, з бюджетом, державними цільовими фондами, банками, страховими компаніями.

Сутність і призначення фінансових ресурсів підприємств. Джерела формування фінансових ресурсів. Внутрішні і зовнішні джерела. Власні, позичені і залучені кошти. Державне регулювання формування фінансових ресурсів підприємств через оподаткування, ціноутворення, кредитування.

Організація фінансів підприємств на основі саморегулювання, самоокупності, самофінансування.

Особливості організації фінансів підприємств в залежності від організаційно-правових і форм власності.

Зміст, задачі і організації фінансової роботи, на підприємстві. Сутність фінансового механізму.

ТЕМА 2. Розрахункові операції підприємств

Сутність, зміст і значення розрахункових операцій в діяльності підприємств.

Форми розрахункових операцій. Безготівкові розрахункові операції: їх сутність; переваги; класифікація за різними ознаками. Принципи організації безготівкових розрахунків.

Готівкові розрахунки: сутність і порядок здійснення; інструменти здійснення готівкових розрахунків (грошовий чек, прибутковий і видатковий касовий ордер, банківські платіжні картки).

Порядок відкриття підприємствами рахунків в банку, в національній і іноземній валютах. Використання платіжних інструментів при здійсненні безготівкових розрахункових операцій. Форми платіжних інструментів (платіжне

доручення, платіжна вимога, платіжна вимога-доручення, розрахунковий чек, акредитив, вексель), їх переваги і недоліки. Особливості розрахунків через мережу Інтернет.

Розрахунково-платіжна дисципліна, її зміст і значення для забезпечення господарської діяльності. Відповідальність за порушення розрахункової і платіжної дисципліни.

ТЕМА 3. Доходи, витрати та фінансові результати підприємств

Доходи підприємства: види, особливості формування та відображення у фінансовій звітності. Формування валового та чистого доходу підприємства. Формування ціни реалізації продукції (робіт, послуг) підприємства за складовими. Доходи від фінансових операцій та інвестиційної діяльності підприємства.

Класифікація витрат на підприємстві. Розрахунок собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг).

Економічна сутність фінансового результату діяльності підприємства. Прибуток як показник фінансово-господарської діяльності підприємства. Сутність і склад прибутку від операційної діяльності: від основної діяльності, іншої операційної діяльності.

Формування прибутку від реалізації продукції. Фактори які впливають на прибуток від реалізації продукції: обсяг виробництва і реалізації, витрати на виробництво, рентабельність продукції. Методи розрахунку прибутку від виробництва і реалізації продукції. Метод прямого розрахунку. Розрахунок прибутку на основі показника витрат на одну гривню продукції. Економічний (аналітичний) метод.

Склад і формування прибутку від фінансових операцій. Формування прибутку від інвестиційної діяльності.

Економічна сутність рентабельності. Методичні підходи до обчислення рентабельності та їх характеристика. Показники рентабельності.

Економічний зміст, завдання і значення використання прибутку підприємства. Використання прибутку у відповідності з нормами чинного законодавства. Сутність чистого прибутку підприємства і порядок його визначення. Зміст і напрями використання чистого прибутку: створення резервного капіталу, виплата дивідендів, поповнення статутного капіталу, інші напрями використання. Економічна сутність нерозподіленого прибутку підприємства та порядок його використання.

ТЕМА 4. Оподаткування підприємств

Сутність і призначення системи оподаткування підприємств. Принципи побудови системи оподаткування. Загальнодержавні податки і збори, що їх сплачують суб'єкти господарювання. Місцеві податки і збори, які сплачують суб'єкти господарювання.

Показники фінансово-господарської діяльності підприємств на які впливає сплата податків. Елементи оподаткування через які здійснюється вплив податків на діяльність суб'єктів господарювання – підприємств: об'єкт оподаткування, ставки

податку, джерело сплати податку, строки сплати податку, податкові пільги, штрафні санкції за порушення податкового законодавства.

Оподаткування прибутку підприємств та його сутність. Значення і розвиток оподаткування прибутку в Україні.

Оподаткування прибутку у відповідності з Податковим кодексом. Особливості визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств з урахуванням податкових різниць. Доходи і витрати, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування. База оподаткування та ставки податку на прибуток. Механізм сплати податку на прибуток до бюджету. Пільги, які надаються при оподаткуванні прибутку і їх вплив на фінансово-господарську та інвестиційну діяльність підприємств.

Непрямі податки, які сплачують суб'єкти підприємництва та їх вплив на фінансово-господарську діяльність підприємств. Особливості формування і сплати ПДВ суб'єктами підприємництва та його вплив на їх діяльність. Ставки ПДВ та умови їх застосування суб'єктами підприємництва. Електронне адміністрування ПДВ в процесі господарської діяльності підприємств. Податковий кредит його формування. Визначення податкових зобов'язань з ПДВ. Сплата ПДВ в бюджет. Обчислення і сплата акцизного податку суб'єктами підприємництва. Мито та його сплата суб'єктами господарювання.

Нарахування, обчислення та сплата суб'єктами підприємництва єдиного соціального внеску. Податкове планування на підприємствах як засіб оптимізації податкових платежів та зменшення імобілізації оборотних коштів суб'єктів підприємництва на сплату податків.

ТЕМА 5. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів та інших необоротних активів

Економічна сутність і призначення необоротних активів. Оцінка необоротних активів. Джерела формування необоротних активів.

Сутність основних засобів та їх класифікація. Показники стану та ефективності використання основних засобів. Знос і амортизація основних засобів. Відтворення основних засобів та джерела його фінансування. Фінансування витрат на ремонт основних засобів.

Економічна сутність, класифікація та призначення нематеріальних активів. Методичні підходи до оцінки нематеріальних активів. Особливості амортизації нематеріальних активів.

Капітальне інвестування як спосіб відтворення необоротних активів. Форми капітального інвестування на підприємстві. Джерела фінансування капітальних інвестицій.

Економічна сутність довгострокових фінансових інвестицій підприємств. Оцінка довгострокових фінансових інвестицій та їх вплив на діяльність підприємств.

Довгострокова дебіторська заборгованість. Особливості її формування в процесі діяльності підприємств та вплив на фінансові результати.

ТЕМА 6. Оборотні активи підприємств

Економічна сутність оборотних активів. Оборотні активи – частина авансованого капіталу підприємства.

Класифікація оборотних активів за ознаками: джерела формування, участь в операційному циклі, періодом функціонування, рівнем ліквідності і ризику. Розміщення оборотних активів: запаси, дебіторська заборгованість, грошові активи, інші оборотні активи.

Постійна частина оборотних активів, змінна частина оборотних активів.

Оцінка оборотних активів. Показники стану оборотних активів підприємства. Запаси підприємства, методи оцінювання. Оцінювання дебіторської заборгованості.

Планування (визначення) потреби в оборотних активах. Потреба підприємства в оборотних активах та фактори, що її визначають. Методи планування оборотних активів. Метод прямого розрахунку і сфера його застосування. Поняття норм і нормативів оборотних активів, їх розрахунок. Економічний метод обчислення потреби в оборотних активах та його застосування. Контрольний метод планування оборотних активів. Метод коефіцієнтів.

Джерела формування оборотних активів. Власні джерела формування оборотних активів. Позичені і залучені кошти у формуванні оборотних активів. Використання банківських кредитів для формування оборотних активів. Інші джерела формування оборотних активів.

Наявність та ефективність використання оборотних активів. Визначення розміру власних оборотних активів. Нестача власних оборотних активів, її визначення, причини виникнення і джерела фінансування. Надлишок власних оборотних активів, його визначення, причини виникнення. Ефективність використання оборотних активів. Показники ефективності використання оборотних активів. Оборотність оборотних активів і шляхи її прискорення. Абсолютне вивільнення оборотних активів, відносне вивільнення оборотних активів.

ТЕМА 7. Кредитування підприємств

Економічна сутність та необхідність кредитування підприємств. Форми кредитів, які використовуються в господарській діяльності підприємств. Банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний, бланковий кредити. Види банківських кредитів: за строками користування; за формою забезпечення; за ступенем ризику; за методами надання; за строком погашення. Визначення потреби підприємства в кредитних ресурсах. Принципи кредитування.

Кредитний договір: сутність і порядок укладання. Відповідальність сторін за порушення умов кредитного договору.

Способи отримання банківських кредитів. Оцінка кредитоспроможності підприємства.

Порядок погашення кредиту. Позичковий процент, фактори, що на нього впливають, джерела сплати.

Товарний кредит, умови його отримання підприємствами та погашення.

Кредиторська заборгованість як короткострокове джерело залучення фінансових ресурсів підприємств. Економічна сутність та види кредиторської заборгованості. Фактори, які впливають на формування кредиторської заборгованості. Використання кредиторської заборгованості на підприємстві. Контроль підприємства за обсягом кредиторської заборгованості. Методи розрахунку суми платежів за окремими видами кредиторської заборгованості.

ТЕМА 8. Фінансове планування на підприємстві

Сутність і значення фінансового планування. Об'єкти фінансового планування. Обґрунтування раціональних фінансових відносин, вартісних пропорцій, руху фінансових ресурсів у процесі фінансового планування.

Зміст та методи фінансового планування.

Перспективний фінансовий план. Поточний фінансовий план, його зміст та порядок складання. Зміст і значення Оперативного фінансового плану. Бюджетування в системі оперативного фінансового планування. Контроль за виконанням бюджетів підприємства. Платіжний календар – складова оперативного фінансового планування.

Методи фінансового планування: економічного аналізу, коефіцієнтний, нормативний, балансовий, дисконтованих грошових потоків, метод багатоваріантності (сценаріїв), економіко-математичного моделювання, прогнозний.

Фінансове планування на державному підприємстві (нормативне забезпечення, зміст фінансового плану державного підприємства та підприємницьких структур з державною часткою у капіталі підприємства). Моніторинг виконанням фінансового плану.

МОДУЛЬ 2

Частина 2. Фінансовий аналіз підприємств

ТЕМА 1. Теоретико-методологічні основи фінансового аналізу

Сутність фінансового аналізу та його роль в управлінні фінансами підприємства. Основні цілі, завдання та зміст фінансового аналізу. Предмет та об'єкт аналізу фінансового стану підприємства; методологічні принципи, функції та етапи його здійснення.

Економічна сутність та зміст фінансового стану підприємства – основного об'єкту аналітичного дослідження; його комплексна природа, основні характеристики та зв'язки між ними. Система факторів, що впливає на зміни фінансового стану підприємства. Основні тематичні напрями проведення аналізу фінансового стану підприємства.

Класифікація видів фінансового аналізу підприємства. Зовнішній та внутрішній фінансовий аналіз: їх суть та особливості здійснення.

Зміст та методологія здійснення експрес-аналізу фінансового стану підприємства.

ТЕМА 2. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств

Фінансова звітність як інформаційна база фінансового аналізу. Мета фінансової звітності. Основні вимоги, що висуваються до складання фінансової звітності. Види взаємозв'язку, що існують між даними фінансової звітності.

Зміст, структура, призначення основних форм фінансової звітності. Склад і структура бухгалтерського балансу; використання його інформації в процесі дослідження фінансового стану підприємства. Методи фінансово-аналітичного оцінювання балансу підприємства. Аналіз валюти балансу.

Показники статистичної звітності та управлінського бухгалтерського обліку, які використовуються у фінансовому аналізі.

Роль та місце вибірових обстежень та експертних оцінок у поглибленому фінансовому аналізі.

ТЕМА 3. Інструментарій фінансового аналізу

Фінансово-економічні показники оцінки фінансового стану підприємства; класифікація їх видів. Основні групи тематичних показників, що використовуються в аналізі фінансового стану підприємства. Основні типи моделей, використовуваних у фінансовому аналізі.

Метод фінансового аналізу: його суть та характерні риси. Класифікація методів фінансового аналізу. Сучасна методика оцінювання фінансових звітів: горизонтальний, вертикальний, порівняльний методи фінансового аналізу, метод відносних величин.

Факторний метод фінансового аналізу як інструмент вивчення та впливу факторів на зміни результативного показника; його види та задачі проведення. Класифікація та систематизація факторів у фінансовому аналізі. Типи факторних моделей. Правила та методи детермінованого моделювання факторних систем. Способи визначення кількісного впливу факторів на досліджуваний фінансовий показник. Способи виявлення та розрахунку резервів у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Способи обробки інформації бухгалтерської звітності у фінансовому аналізі. Порівняння в аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства. Способи приведення вихідних даних до порівняльного виду: техніка застосування способів нейтралізації об'ємного, цінового та структурного факторів.

ТЕМА 4. Аналіз майна підприємства

Майно підприємства як об'єкт фінансового аналізу: його економічна сутність, склад та класифікація видів.

Горизонтально-вертикальний аналіз активів підприємства. Аналіз джерел їх формування; оцінка відповідності обраної стратегії фінансування «золотому правилу забезпечення фінансової стійкості» підприємства. Аналіз ефективності

використання майнових цінностей підприємства. Факторний аналіз ресурсовіддачі та економічної рентабельності.

Мета, завдання та основні напрями аналізу необоротних активів та їх елементів. Система показників оцінки наявності, стану та руху основних засобів: методика їх розрахунку та економічна інтерпретація. Аналіз джерел формування іммобілізованих засобів. Оцінка ефективності використання основних елементів необоротних активів. Факторні методи аналізу фондovіддачі, фондорентабельності. Аналіз нематеріальних активів.

ТЕМА 5. Аналіз оборотних активів

Зміст, мета, основні завдання та напрямки аналізу оборотних активів підприємства. Аналіз забезпеченості підприємства мобільними засобами. Оцінка залежності ризику втрати ліквідності та ефективності від вартості оборотних активів. Аналіз динаміки, структури та джерел формування поточних активів підприємства.

Суть, основні цілі, завдання та напрямки аналізу запасів ТМЦ підприємства. Аналіз забезпеченості підприємства запасами; оцінка їх обсягу та складу. Аналіз джерел формування запасів. Аналіз показників оборотності та тривалості збереження товарно-матеріальних цінностей.

Мета, основні завдання та методика здійснення аналізу дебіторської заборгованості. Аналіз дебіторської заборгованості за строками виникнення і погашення. Оцінка кредитних можливостей підприємства. Порівняльний аналіз умов надання та отримання товарного кредиту. Аналіз оборотності та термінів погашення дебіторської заборгованості.

Аналіз ефективності використання оборотних активів та їх елементів. Класифікація чинників, що впливають на швидкість обертання поточних активів.

ТЕМА 6. Аналіз джерел формування капіталу

Завдання та методологія здійснення аналізу джерел фінансування діяльності підприємства. Горизонтальний та вертикальний аналіз капіталу підприємства. Чинники, що впливають на співвідношення власних та позикових коштів. Переваги та недоліки основних джерел фінансування. Система показників оцінки фінансової структури підприємства: методика їх розрахунку, економічна інтерпретація. Аналіз розміщення коштів в майні підприємства.

Оцінка динаміки, структури та ефективності використання власного та позикового капіталу. Ефект фінансового важеля. Оцінка впливу структури активів і пасивів на рентабельність власного капіталу. Факторний аналіз фінансової рентабельності підприємства. Аналіз складу, динаміки, структури та оборотності кредиторської заборгованості.

Аналіз вартості капіталу. Ціна основних джерел фінансування діяльності підприємства. Методичний інструментарій оцінки вартості окремих елементів власного і позикового капіталу. Оцінка середньозваженої та граничної вартості капіталу. Оцінка вартості внутрішньої кредиторської заборгованості.

ТЕМА 7. Аналіз ліквідності активів та платоспроможності підприємства

Ліквідність та платоспроможність – основні характеристики фінансового стану підприємства. Зміст та логіка проведення тематичного аналізу; основні етапи його здійснення.

Класифікація активів за ознакою ліквідності та пасивів за ознакою терміновості погашення. Фактори, що впливають на пропорції груп поточних активів з різним ступенем ліквідності. Методика аналізу ліквідності балансу підприємства.

Система показників оцінки ліквідності: методика їх розрахунку та економічна інтерпретація. Основні фактори, що впливають на покращення якісного складу майна підприємства.

Власні оборотні кошти – абсолютний показник ліквідності та платоспроможності; основні етапи його оцінки.

Зміст та основні напрямки здійснення аналізу платоспроможності підприємства. Звіт про рух грошових потоків як інформаційне забезпечення аналізу платоспроможності. Показники оцінки платоспроможності. Ознаки низької платоспроможності; оцінка можливостей відновлення неплатоспроможного стану.

ТЕМА 8. Аналіз грошових потоків

Грошові потоки підприємства – як об’єкт фінансового аналізу. Класифікація вхідних та вихідних грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Прямий та непрямий методи оцінки руху грошових коштів: їх переваги/недоліки та алгоритм застосування. Основні причини невідповідності грошових потоків сумі отриманого прибутку від операційної діяльності. Послідовність та правила проведення коригувальних процедур фінансового результату від операційної діяльності.

Оцінка здатності підприємства генерувати грошові надходження. Способи оцінки достатності грошових коштів. Аналіз обсягу і структури грошових потоків від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Необхідність та методика визначення фінансової потреби підприємства.

Ануїтети та дисконтування грошових потоків підприємства. Класифікація ануїтетів. Техніка оцінки майбутньої та поточної вартості ануїтетів пост- і пренумерандо.

ТЕМА 9. Аналіз фінансової стабільності та стійкості

Сутність фінансової стійкості та стабільності підприємства. Основні фактори, що впливають на стійкість фінансового стану підприємства. Умови забезпечення фінансової стійкості підприємства. Вплив структури активів і пасивів на фінансову стійкість підприємства. Оцінка впливу ефективності використання необоротних і оборотних активів на стійкість фінансового стану підприємства.

Методичні підходи до аналізу фінансової стійкості підприємства: коефіцієнтний, агрегатний, інтегральний.

Відносні показники фінансової стійкості: методика їх розрахунку, нормативний рівень та економічна інтерпретація. Аналіз абсолютних показників фінансової стійкості. Оцінка забезпеченості запасів джерелами їх формування. Типи фінансової стійкості.

Оцінка запасу фінансової стійкості підприємства.

ТЕМА 10. Аналіз ділової активності підприємства

Суть, мета та завдання аналізу ділової активності підприємства; якісний та кількісний рівень її оцінки.

Оцінка виконання «золотого правила» економіки підприємства: порівняльний аналіз темпів змін показників сукупного капіталу, доходів від реалізації продукції, кінцевого фінансового результату.

Система показників оцінки ділової активності підприємства: група загальних показників оборотності; група показників ефективності управління активами.

Сукупність зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на швидкість обертання капіталу; оцінка наслідків його уповільнення/прискорення.

Коефіцієнт стійкого економічного зростання підприємства; практика застосування факторного методу його оцінки. Основні фактори розвитку підприємства: кількісна оцінка їх впливу.

ТЕМА 11. Аналіз прибутку та рентабельності підприємства

Економічна сутність та функції прибутку – об'єкту аналізу. Мета, основні завдання та інформаційне забезпечення тематичного аналізу. Фактори, що впливають на кінцевий фінансовий результат.

Аналіз динаміки і структури доходів підприємства. Оцінка факторів, що впливають на обсяги реалізації продукції.

Горизонтально-вертикальний аналіз витрат. Оцінка резервів їх оптимізації. Факторний аналіз загальної суми витрат на виробництво і реалізацію продукції. Факторний аналіз рівня витрат на 1 грошову одиницю реалізованої/виготовленої продукції.

Система директ-костинг як теоретична база аналізу витрат та оптимізації прибутку: техніка аналізу критичного обсягу виробництва/реалізації продукції, її ціни та витрат.

Система показників прибутку із застосуванням західної практики аналізу: показники *EBIT*, *EBITDA*, *NOPAT*. Факторний аналіз валового прибутку. Аналіз розподілу і використання чистого прибутку. Аналіз резервів зростання прибутку. Аналіз показників рентабельності. Факторний аналіз фінансової та економічної рентабельності підприємства.

ТЕМА 12. Аналіз інвестиційної діяльності підприємства

Економічна сутність та види інвестицій. Методологічні принципи оцінки інвестиційних проектів. Методи оцінки їх ефективності.

Простий бездисконтний та дисконтний методи окупності проекту: алгоритм та доцільність їх застосування. Метод облікової (простої) норми прибутку. Метод чистого приведенного доходу (NPV). Метод розрахунку індексу рентабельності інвестицій, спрямованих на реалізацію проекту (PI). Метод розрахунку внутрішньої норми прибутку інвестицій (IRR). Аналіз невизначеності і ризику інвестиційних проектів.

Види фінансових інвестицій. Методи оцінки фінансових інвестицій. Оцінка поточної вартості, поточної доходності і доходності до погашення різних фінансових інструментів.

ТЕМА 13. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства

Зміст, об'єкти і суб'єкти комплексного фінансового аналізу; мета і завдання його організації та проведення. Інформаційна база та функціонально-організаційна структура комплексного фінансового аналізу. Методологічні основи КФА.

Ранжування фінансових показників як спосіб аналітичної обробки інформаційного масиву даних. Алгоритм розрахунку інтегрованого показника. Алгоритм порівняння розрахункових показників з еталонними величинами.

Оцінка вартості підприємства та ринкові показники КФА. Комерційна надійність підприємства. Оцінка ймовірності банкрутства підприємства. Модель Альтмана. Модель Спрінгейта. Модель Таффлера. Модель Бівера.

МОДУЛЬ 2

Частина 3. Корпоративні фінанси

ТЕМА 1. Теоретичні основи корпоративних фінансів

Сутність та особливості корпоративних фінансів. Корпоративні фінанси як основа фінансового менеджменту. Капітал підприємства та його економічна сутність. Розподіл функцій власності на активи та управління ними. Форми організації корпоративних підприємств. Корпоративні підприємства vs. корпорації. Корпоративне управління.

Операційна, інвестиційна та фінансова діяльність компаній у системі корпоративних фінансів. Особливості фінансово-інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм ведення корпоративного бізнесу.

Поняття «фінансування підприємств». Класифікація форм фінансування компаній залежно від форми організації корпоративного підприємства. Критерії прийняття фінансових рішень.

Теоретичні основи оптимізації структури капіталу підприємства. Структура капіталу та теорема Міллера-Модільяні. Структура капіталу та ефект фінансового левериджу. Зміст теореми іррелевантності. Теорія фінансування та ринку капіталів (Г. Марковіц, У. Шарп, Г. Міллер). Прийняття фінансових рішень в умовах інформаційної асиметрії (Дж. Акерлоф, М. Спенс, Й. Стігліц). Теорія агентських

відносин. Концепція біхевіористичних корпоративних фінансів (Д. Канеман та В. Сміт).

ТЕМА 2. Ціна залучення капіталу та ризик

Фінансово-інвестиційні ризики компанії та інвесторів в умовах невизначеності. Фінансово-інвестиційні ризики та витрати на фінансування компанії. Експліцитні та імпліцитні витрати на капітал. Ставка дисконтування та ставка капіталізації. Підходи до визначення ставки дисконтування: теорія і практика.

Середньозважена вартість капіталу (Weighted Average Cost of Capital). Ціна залучення власного капіталу. Модель оцінки доходності капітальних активів (CAPM). Співвідношення ризику та доходності вкладень. Безризикова ставка доходності. Ризик країни. Ринкова премія за ризик (MRP). Оцінка ризиків та коефіцієнт бета. Коефіцієнт варіації як критерій ризику. Систематичний та несистематичний ризик. Коефіцієнт бета як індикатор операційних та фінансових ризиків.

Ціна залучення капіталу на ринках, що розвиваються. Використання CAPM для прийняття рішень щодо фінансування та інвестування.

Альтернативні підходи до розрахунку ставки витрат на власний капітал. Теорія арбітражного ціноутворення (APT). Модель опціонного ціноутворення Блека-Шоулза (Black-Scholes Option Pricing Model, OPM).

Ціна залучення позичкового капіталу. Вплив оподаткування на ціну залучення капіталу.

ТЕМА 3. Грошові потоки із внутрішніх джерел у фінансуванні корпоративних підприємств

Внутрішні джерела фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємств. Порівняльна характеристика внутрішніх та зовнішніх джерел формування власного капіталу підприємства. Класифікація внутрішніх джерел фінансування. Зміст самофінансування, відкрите та приховане самофінансування. Забезпечення наступних витрат і платежів як внутрішнє джерело фінансування підприємств..

Чистий грошовий потік (Cash-Flow) як джерело фінансування підприємств. Чисті грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Вільний грошовий потік (Free Cash-Flow) та його значення у прийнятті фінансово-інвестиційних рішень. Методи розрахунку Cash-flow: прямий та непрямий. Показники Cash-flow. Значення чистих грошових потоків у забезпеченні ліквідності компанії. Звіт про рух грошових коштів (Cash-flow), мета та порядок складання. Прогнозування показників Cash-Flow.

Самофінансування та його роль у формуванні фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва. Форми самофінансування. Критерії прийняття рішень щодо самофінансування. Взаємозв'язок дивідендної політики та самофінансування підприємства.

ТЕМА 4. Фінансування корпоративних підприємств за рахунок власного капіталу

Власний капітал підприємства, його функції та складові частини. Статутний капітал, його економічний зміст та порядок формування. Додатковий капітал підприємства та джерела його поповнення. Резервний капітал підприємства, його необхідність та джерела формування.

Корпоративні права, номінальна та ринкова вартість корпоративних прав. Курс емісії акцій, порядок розрахунку емісійного доходу, ажіо та дизажіо. Збільшення статутного капіталу підприємства: цілі та джерела. Збільшення статутного капіталу за рахунок коштів інвесторів. Збільшення статутного капіталу за рахунок за рахунок тезаврованого прибутку. Методи збільшення статутного капіталу акціонерного товариства. Переважні права на придбання цінних паперів нової емісії як інструмент захисту інтересів інвесторів. Розрахунок вартості переважних прав. Первинне та повторне публічне розміщення акцій (IPO) на ринках капіталів.

Зменшення статутного капіталу підприємства: основні цілі, методи та порядок проведення. Деномінація та конверсія акцій. Порядок викупу та анулювання корпоративних прав підприємства. Звіт про власний капітал підприємства.

ТЕМА 5. Запозичений капітал у фінансуванні корпоративних підприємств

Запозичений капітал підприємства, його складові частини та порядок формування. Визначення потреби в запозичених коштах. Умови та порядок одержання суб'єктами господарювання банківських кредитів. Умови отримання банківських кредитів. Кількісні та якісні критерії кредитоспроможності підприємства. Рейтингування в оцінці кредитоспроможності. Внутрішній та зовнішній кредитний рейтинг. Кредитні ризики та кредитна ставка. Порівняльна характеристика різних видів кредитного забезпечення.

Умови та механізм випуску, розміщення та обслуговування облігацій підприємств. Облігації з нульовим купоном. Ефективна ставка відсотка за облігаціями. Порівняльна характеристика залучення коштів підприємством за рахунок емісії облігацій та акцій. Мезонінне фінансування компаній. Конвертовані облігації та варанти.

Комерційне кредитування підприємств. Ціна залучення комерційного кредиту. Вексель як інструмент короткострокового кредитування. Операції підприємства з векселями.

Лізингове кредитування підприємств. Економічна характеристика методів розрахунку лізингових платежів. Порівняльна оцінка доцільності фінансування придбання основних засобів по лізингу та на основі використання кредитних ресурсів. Порядок залучення резидентами кредитів в іноземній валюті від іноземних кредиторів.

ТЕМА 6. Фінансові та реальні інвестицій корпоративних підприємств

Склад та структура активів підприємства. Види інвестицій компаній. Реальні інвестиції, порядок їх оцінки та здійснення. Визначення потреби в капіталі для фінансування необоротних активів. Зміст поняття «Asset Management». Планування інвестицій у довгострокові активи. Процес прийняття інвестиційних рішень на рівні корпорацій.

Довгострокові та поточні фінансові інвестиції. Оцінка доцільності вкладень у корпоративні права. Зміст фундаментального аналізу акцій. Показники, які використовуються в процесі фундаментального аналізу. Технічний аналіз акцій.

Статичні та динамічні методи оцінки доцільності інвестицій. Метод дисконтування грошових потоків (DCF). Чиста приведена вартість (NPV)/ Метод внутрішньої ставки доходності (IRR). Розрахунок окупності інвестиційних вкладень та коефіцієнт прибутковості. Методи оцінки фінансових інвестицій для відображення їх у фінансовій звітності. Справедлива вартість інвестицій. Застосування методу ефективної ставки відсотка при оцінці фінансових інвестицій. Оцінка фінансових інвестицій в асоційовані й дочірні підприємства за методом участі в капіталі.

ТЕМА 7. Робочий капітал корпоративних підприємств

Економічна сутність та дефініція робочого капіталу (Working Capital). Чистий робочий капітал (Net Working Capital). Склад робочого капіталу.

Раціоналізація оборотних активів. Первісна та чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості. Інкасація та рефінансування дебіторської заборгованості. Формування запасів підприємства та шляхи їх мінімізації. Визначення потреби в капіталі для фінансування запасів та дебіторської заборгованості.

Поточні зобов'язань та напрями їх раціоналізація. Золоте правило фінансування та золоте правило балансу.

Робочий капітал як міра ліквідності підприємства. Working Capital Ratio. Формування ліквідних резервів. Бюджет робочого капіталу. Інтегроване управління робочим капіталом компанії.

ТЕМА 8. Оцінка вартості бізнесу

Економічна сутність та необхідність оцінки вартості бізнесу. Фактори та драйвери вартості компанії. Балансова, внутрішня та ринкова вартість бізнесу. Брутто та нетто вартість компанії. Генерування вартості як пріоритетна ціл діяльності підприємства.

Методичні підходи до оцінки вартості бізнесу. Витратний (майновий) підхід. Доходний підхід. Методи, засновані на оцінці потенційних грошових потоків (доходів) підприємства: метод дисконтування чистих грошових потоків (DCF); метод капіталізації доходів. Ставка капіталізації та формула довічної ренти. Розрахунок вартості реверсії.

Ринковий (порівняльний) підхід в оцінці вартості бізнесу: зіставлення мультиплікаторів та порівняння трансакцій. Зміст та порядок розрахунку мультиплікаторів.

Особливості оцінки вартості збиткових компаній та з від'ємним грошовим потоком. Оцінка вартості новостворених фірм.

Вартісно-орієнтоване управління (VBM). Економічна додана вартість (EVA) та додана вартість грошового потоку (CVA). Ринкова додана вартість (MVA). Поняття «Capital Employed». Практична роботи з оцінки вартості підприємства. Порядок здійснення оцінки. Звіт про оцінку вартості підприємства.

ТЕМА 9. Корпоративна та фінансова реструктуризація компаній

Реорганізація як специфічний напрямок фінансової діяльності підприємств. Мета та завдання реорганізації підприємств. Предмет та основні завдання Due Diligence. Види реорганізації підприємств: загальна характеристика. Загальні передумови реорганізації суб'єктів господарювання: нормативно-правове регулювання.

Реорганізація, спрямована на укрупнення підприємства: злиття, поглинання, приєднання. Поняття «Mergers & Acquisitions». Фінансування злиття та поглинання компаній. Реорганізація, спрямована на розукрупнення підприємств: поділ, виділення. Оцінка потенціалу зростання вартості у разі реструктуризації компаній. Реорганізаційна премія.

Перетворення як особлива форма реорганізації. Роль перетворення в оптимізації фінансування підприємства. Оцінка пропорцій обміну корпоративних прав під час реорганізації: мета, методи. Зміст та порядок складання реорганізаційної угоди. Передавальний та роздільний баланси. Банкрутство як засіб реструктуризації компаній. Явище рейдерства та реорганізація компаній

ТЕМА 10. Фінансовий контролінг у сфері бізнесу

Сутність та необхідність фінансового контролінгу на вітчизняних підприємствах. Функцій та завдання фінансового контролінгу. Фінансовий контролінг та внутрішній фінансовий контроль. Фінансовий контролінг та моніторинг.

Оперативний контролінг. Фінансове прогнозування та бюджетування. Методи прогнозування фінансових показників. Бюджетування як інструмент фінансового контролінгу. Система бюджетів на підприємстві та майстер-бюджет. Система безбюджетного управління (Beyond Budgeting). Бюджетний контроль.

Сутність та основні завдання стратегічного фінансового контролінгу. Інструменти стратегічного контролінгу. Збалансована система показників (BSC).

Підсистеми фінансового контролінгу. Контролінг витрат в системі фінансового управління. Контролінг ризиків. Контролінг інвестицій.

ТЕМА 11. Специфіка корпоративних фінансів за здійснення зовнішньоекономічної діяльності

Компетенції фінансових служб у сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Фактори ризику у сфері міжнародних корпоративних фінансів. Фінансування та розрахунки при здійсненні зовнішньоекономічних операцій.

Трансфертне ціноутворення у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Митна вартість товару та методи її визначення.

Особливості залучення позикового капіталу від нерезидентів. Залучення акціонерного капіталу на зарубіжних фондових ринках. Міжнародні фінансові ринки.

МОДУЛЬ III. Страхування

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА РОЛЬ СТРАХУВАННЯ.

Ризик як передумова організації страхового захисту в суспільстві. Методи забезпечення страхового захисту: державне резервування, самострахування та страхування. Сутність страхування та його значення. Соціальне і комерційне страхування: спільні риси та розбіжності. Класифікація страхування. Принципи страхування.

ТЕМА 2. ВИТОКИ СТРАХУВАННЯ ТА ЙОГО РОЗВИТОК.

Первинні форми страхового захисту в доіндустріальному суспільстві (в стародавні часи та середньовіччя). Розвиток страхування в індустріальному суспільстві. Зародження страхового підприємництва. Страхування в дореволюційній Росії.

Страхування в постіндустріальному суспільстві. Особливості страхування в СРСР в умовах державної монополії.

Розвиток страхування в сучасній Україні.

ТЕМА 3. ПОНЯТТЯ РИЗИКУ У СТРАХУВАННІ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НИМ.

Поняття ризику у страхуванні. Критерії поділу ризиків на страхові та нестрахові. Суб'єктивні і об'єктивні ризики. Матеріальні і нематеріальні ризики. Чисті і спекулятивні ризики. Фундаментальні і локальні ризики. Рівень ризику. Частота ризику та розмір шкоди.

Управління ризиком: виявлення, ідентифікація, оцінка та вибір методу управління. Скасування ризику. Запобігання ризику. Власне утримання ризику. Страхування.

ТЕМА 4. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРАХОВОЇ ПРЕМІЇ

Страхова премія як ціна страхової послуги. Страхова сума. Страховий тариф. Структура страхового тарифу. Нетто-тариф. Навантаження: витрати на ведення справи та прибуток.

Особливості визначення страхової премії за договорами загального страхування. Показник збитковості страхової суми як основа для побудови нетто-ставки. Коефіцієнт Коньшина.

Особливості визначення страхової премії за договорами довгострокового страхування життя. Таблиця смертності як основа побудови тарифних ставок.

Тарифна політика страховика.

ТЕМА 5. СТРАХОВИЙ РИНОК

Поняття страхового ринку. Класифікація страхових ринків за територіальною та галузевою ознаками. Інституційна структура страхового ринку. Характеристика основних суб'єктів страхового ринку: страхувальники, страховики, страхові посередники, перестраховики, об'єднання страховиків.

Страхова послуга як специфічний товар. Попит, пропозиція, ціна, конкуренція та особливості їх прояву на страховому ринку.

Світовий страховий ринок. Характеристика страхових ринків провідних країн світу.

Характеристика страхового ринку України.

Глобалізаційні прояви на страховому ринку України.

ТЕМА 6. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Необхідність та значення державного регулювання діяльності суб'єктів страхового ринку. Методи державного регулювання: ліцензування; впровадження обов'язкових видів страхування; державний нагляд за дотриманням учасниками страхового ринку вимог щодо платоспроможності, податкового, антимонопольного та іншого законодавства.

Міжнародна асоціація органів державного нагляду (IAIS). Принципи пруденційного нагляду.

Організація регулювання страхової діяльності в країнах ЄС.

Державне регулювання страхової діяльності в Україні. Нормативно-правова база забезпечення страхової діяльності.

Орган державного нагляду за страховою діяльністю в Україні (Уповноважений орган), його функції та завдання.

ТЕМА 7. СТРАХОВА КОМПАНІЯ

Страхування як вид підприємницької діяльності. Організаційно-правові форми страховиків в Україні. Порядок створення, функціонування та ліквідації страхових компаній.

Структура страхової компанії. Центральний офіс. Відокремлені структурні підрозділи.

Органи управління страховою компанією.

Бізнес-процеси в страхуванні.

ТЕМА 8. ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ

Поняття договору страхування. Законодавчі вимоги до договору страхування. Зв'язок договору з правилами страхування. Істотні умови договору страхування.

Права й обов'язки сторін договору страхування. Набуття чинності договором страхування. Закінчення дії договору страхування. Порядок дострокового припинення дії договору страхування. Визнання недійсним договору страхування.

Взаємовідносини сторін при настанні страхового випадку. Страхова виплата. Системи страхового забезпечення.

Вирішення спорів за договором страхування.

ТЕМА 9. СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

Сутність страхування життя та його значення.

Класифікація страхування життя. Принцип капіталізації в страхуванні життя. Характеристика ризиків за договорами страхування життя.

Особливості договору страхування життя. Характеристика ринку страхування життя в Україні. Законодавчі вимоги до договору страхування життя.

ТЕМА 10. ЗАГАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ

Сутність загального страхування та його зміст.

Майнове страхування. Характеристика ризиків за окремими видами майнового страхування. Страхування відповідальності. Характеристика ризиків за окремими видами страхування відповідальності. Особисте страхування. Характеристика ризиків за окремими видами страхування.

Ринок загального страхування в Україні та його роль в забезпеченні страховим захистом юридичних осіб та громадян.

ТЕМА 11. ПЕРЕСТРАХУВАННЯ

Необхідність і сутність перестрахування.

Суб'єкти перестрахування.

Методи перестрахування. Факультативне перестрахування. Облігаторне перестрахування. Переваги і недоліки методів перестрахування. Форми проведення перестрахувальних операцій. Пропорційне перестрахування. Квотні й ексцедентні договори пропорційного перестрахування, їх характеристика, переваги та недоліки.

Непропорційне перестрахування: на базі ексцеденту збитку, на базі ексцеденту збитковості.

Законодавчі вимоги до здійснення операцій перестрахування в Україні.

Внутрішні та зовнішні ринки перестрахування.

ТЕМА 12. ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Платоспроможність страховика її зміст та значення.

Власний капітал страховика. Технічні резерви, їх склад. Маржа платоспроможності. Вимоги до платоспроможності страховиків відповідно до Директив Європейського Союзу. Вимоги до платоспроможності страховиків відповідно до законодавства України.

ТЕМА 13. Страхові послуги та особливості їх реалізації

Страхові послуги як специфічний товар. Ознаки, які характеризують страхову послугу. Економічна необхідність страхових послуг, що надаються громадянам і юридичним особам та розширення їх асортименту.

Служба маркетингу страхової компанії та її функції.

Вивчення й формування попиту на страхові послуги. Система реалізації страхових послуг. Безпосередній продаж: переваги й недоліки. Продаж через посередників: переваги й недоліки. Права і обов'язки страхових посередників. Вимоги законодавства України до страхових посередників.

Роль реклами в реалізації страхових послуг. Види страхової реклами та вимоги до неї.

Контроль з боку страхових компаній і держави за реалізацією страхових послуг.

ТЕМА 14. Порядок укладення та ведення страхової угоди

Етапи проходження страхової угоди: заява про страхування; андеррайтинг; укладання договору страхування; видача полісів, врегулювання вимог страхувальників щодо відшкодування збитків.

Заява про страхування: форма подання, зміст, значення.

Андеррайтинг: оцінка ризику; вирішення питання про прийняття об'єкта на страхування; визначення строку страхування, спеціальних вимог, обсягів і розмірів страхового покриття; франшизи; розрахунок страхової премії. Система страхового забезпечення.

Укладання договору страхування. Страховий поліс як форма договору страхування. Зміст страхового полісу. Страховий сертифікат.

Врегулювання вимог страхувальника щодо відшкодування збитків. Дії страхувальника при настанні страхової події. Дії страховика щодо розслідування характеру і розмірів збитків. Страховий акт (аварійний сертифікат). Порядок страхової виплати. Винятки.

ТЕМА 15. Страхування життя та пенсій

Необхідність і значення страхування життя та пенсій громадян. Особливості страхування. Розвиток і сучасний стан страхування.

Види страхування життя. Змішане страхування життя. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Строк страхування. Страхова сума. Одержувачі страхової суми у випадку смерті страхувальника. Порядок визначення і сплати страхових премій. Організація роботи страховика щодо визначення страхових і викупних сум, порядок їх виплати страхувальнику, спадкоємцям або визначеним для цього особам.

Страхування дітей. Страхування до вступу в шлюб. Довічне страхування. Страхування додаткової пенсії.

ТЕМА 16. Страхування від нещасних випадків

Необхідність і значення страхування громадян від нещасних випадків. Розвиток і сучасний стан страхування. Форми і види страхування.

Обов'язкові види страхування від нещасних випадків. Обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті. Суб'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Страхова сума. Страхова премія і порядок її сплати. Визначення розміру страхових сум за наслідки нещасних випадків. Одержувачі страхової суми у випадку смерті застрахованого. Відмова страховика у виплаті страхової суми. Обов'язкове страхування життя і здоров'я спеціалістів ветеринарної медицини. Обов'язкове страхування спортсменів вищих категорій. Інші види обов'язкового страхування від нещасних випадків.

Добровільні види страхування від нещасних випадків та умови їх проведення. Індивідуальне страхування громадян від нещасних випадків. Страхування дітей від нещасних випадків. Колективне страхування працівників від нещасних випадків за рахунок коштів підприємств. Страхування туристів від нещасних випадків. Інші види добровільного страхування від нещасних випадків.

ТЕМА 17. Медичне страхування

Необхідність, розвиток і сучасний стан медичного страхування. Форми проведення медичного страхування та їх особливості. Суб'єкти страхування і відносини між ними.

Обов'язкове медичне страхування. Обсяг відповідальності страховика. Страхова сума. Порядок визначення розміру страхових премій і порядок їх сплати. Права і обов'язки сторін страхових відносин. Організація роботи страховика, пов'язана з настанням відповідальності за фактом страхового випадку. Відмова у виплаті.

Добровільне медичне страхування. Договір страхування. Обсяг відповідальності страховика. Винятки. Строк страхування. Страхова сума. Страхова премія. Порядок визначення і виплати страхової суми. Відмова у виплаті.

Страхування здоров'я на випадок хвороби. Безперервне страхування здоров'я.

Медичне страхування громадян, які виїжджають за кордон.

Інші види добровільного медичного страхування.

ТЕМА 18. Страхування майна та відповідальності підприємств

Зміст поняття «підприємницькі ризики». Роль страхування у забезпеченні потреб підприємця в страховому захисті. Форми й види страхування.

Страхування майна від вогню. Види полісів страхування майна від вогню. Страхування майна від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ. Основні умови страхування. Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності страховика. Об'єкти страхування, їх оцінка. Винятки. Строк дії договору. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування від перерв у виробництві внаслідок знищення або пошкодження застрахованого майна.

Страхування відповідальності товаровиробників за якість продукції, що виробляється; за забезпечення зайнятості робочих місць; за забруднення навколишнього природного середовища; страхування професійної відповідальності.

ТЕМА 19. Сільськогосподарське страхування

Економічні завдання страхового захисту в сільському господарстві. Розвиток і сучасний стан страхування майна виробників сільськогосподарської продукції. Форми й види страхування майна сільськогосподарських підприємств.

Добровільне страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарських підприємств всіх форм власності. Суб'єкти і об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Характеристика страхових випадків. Страхове забезпечення. Визначення вартості врожаю, обчислення й порядок сплати страхових премій. Організація роботи страховика щодо визначення збитків і страхового відшкодування. Визначення факту й причин загибелі (пошкодження) урожаю. Оцінка збитків при загибелі (пошкодженні) врожаю. Страхове відшкодування.

Страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків у випадках та згідно з переліком тварин, встановленими Кабінетом Міністрів України.

Добровільні види сільськогосподарського страхування.

Страхування сільськогосподарських тварин.

Страхування будівель та іншого майна сільськогосподарських підприємств.

ТЕМА 20. Страхування технічних ризиків

Необхідність і значення страхування технічних ризиків. Види страхування. Страхування будівельно-монтажних робіт. Умови страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування, їх оцінка. Обсяг страхової відповідальності. Винятки. Строк дії договору. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування машин від поломок. Умови страхування.

Страхування електронного обладнання. Умови страхування.

ТЕМА 21. Страхування фінансово-кредитних ризиків

Необхідність і значення страхування у фінансово-кредитній сфері. Види страхування фінансово-кредитних ризиків.

Сутність та економічний зміст страхування кредитів. Форми забезпечення кредитів: матеріальна або юридична.

Характеристика основних організаційних форм страхування кредитів. Страхування товарних кредитів. Страхування кредитів під інвестиції. Страхування споживчих кредитів. Страхування заставного майна. Страхування експортних кредитів.

Характеристика окремих видів страхування кредитних ризиків. Страхування відповідальності позичальника за неповернення кредиту. Об'єкт страхування. Обсяг страхової відповідальності. Винятки. Страхова сума. Строк страхування. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення розміру збитків. Страхове відшкодування.

Страхування ризику неповернення кредиту. Страхування банківських гарантій. Страхування банківських ризиків за Єдиним банківським полісом.

Характеристика окремих видів страхування фінансово-кредитних ризиків: страхування прибутку (доходу); страхування депозитів; інші види. Умови страхування.

ТЕМА 22. Автотранспортне страхування

Необхідність і значення страхування автотранспортних ризиків. Поняття автотранспортного страхування, його сутність. Об'єкти страхування. Форми страхування. Розвиток системи автотранспортного страхування. Сучасний стан автотранспортного страхування.

Страхування автомобілів. Суб'єкти страхування. Характеристика об'єктів страхування. Варіанти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Фактори, що впливають на розмір страхового тарифу. Страхова премія. Строк страхування. Франшиза. Пільги страхувальникам. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Форми страхування. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Винятки. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Моторне (транспортне) страхове бюро України, його функції. Права і обов'язки членів МТСБ.

Міжнародна система «Зелена картка», її розвиток.

Страхування вантажів, що перевозяться автомобільним транспортом. Суб'єкти і об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Винятки. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення й порядок відшкодування збитків.

ТЕМА 23. Морське страхування

Необхідність і особливості страхування морських ризиків. Суб'єкти страхування. Клуби взаємного морського страхування. Морське страхове бюро України. Визначення договору морського страхування в Кодексі торговельного мореплавання.

Страхування морських суден. Об'єкти страхування. Класифікація суден за категоріями ризику. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування вантажів, що перевозяться морським транспортом. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Винятки. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування відповідальності власників суден: перед третіми особами, за забруднення державних територіальних вод. Обсяг відповідальності. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страховий захист громадян від нещасних випадків на морському транспорті: членів суднової команди, пасажирів. Форми страхування. Обсяг відповідальності. Винятки. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія та порядок її сплати. Визначення та виплата страхових сум.

ТЕМА 24. Авіаційне страхування

Необхідність та особливості страхування авіаційних ризиків. Суб'єкти страхування. Об'єкти страхування. Законодавча база в авіаційному страхуванні.

Страхування повітряних суден. Форми страхування. Об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Варіанти страхування. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування відповідальності власників повітряних суден. Варшавська Конвенція (1929 р.). Суб'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Винятки. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Строк страхування. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страхування вантажів, що перевозяться авіаційним транспортом. Суб'єкти і об'єкти страхування. Обсяг відповідальності. Винятки. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Оцінка збитків. Страхове відшкодування.

Страховий захист громадян від нещасних випадків на повітряному транспорті. Види страхування та умови їх проведення. Суб'єкти страхування. Форми страхування. Обсяг відповідальності. Винятки. Строк страхування. Страхова сума. Страховий тариф. Страхова премія. Визначення та виплата страхових сум.

Особливості космічного страхування.

ТЕМА 25. Страхування майна і відповідальності громадян

Необхідність і значення страхового захисту майна громадян. Розвиток і сучасний стан страхування особистої власності громадян. Види послуг страхових компаній громадянам — власникам майна. Суб'єкти страхування.

Страхування будівель і споруд. Об'єкти страхування. Обсяг страхової відповідальності. Винятки. Страхове забезпечення. Страхова оцінка будівель і споруд. Страхова премія. Пільги страхувальникам. Оцінка збитку. Страхове відшкодування.

Страхування права власності на нерухоме майно.

Страхування тварин у господарствах громадян.

Страхування домашнього майна.

Інші види страхування майна громадян.

Страховий захист відповідальності громадян перед третіми особами. Види й форми страхування.

Страхування особистої відповідальності власників будівель.

Страхування особистої відповідальності власників домашніх тварин.

Страхування професійної та іншої відповідальності.

ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА

1. Сутність державних фінансів, їх призначення і роль. Складові державних фінансів.
2. Характеристика суб'єктів податкової системи.
3. Порядок нарахування та сплати податку з доходів фізичних осіб.
4. Форми фінансового забезпечення медицини. Основи бюджетного фінансування охорони здоров'я населення.
5. Сутність та відмінні ознаки фінансів підприємств. Класифікація фінансових відносин підприємств.
6. Ставка дисконтування і ставка капіталізації.
7. Задача зі модуля фінанси підприємств.
8. Задача зі модуля страхування.
9. Страхові брокери та їхні функції.
10. Страхування майна сільськогосподарських підприємств: форми і види страхування.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПИСЬМОВИХ ВІДПОВІДЕЙ НА ІСПИТІ

Приймальна комісія оцінює письмові відповіді абітурієнта (на кожне завдання окремо) за такими критеріями:

10 балів – абітурієнт дав правильну й вичерпну відповідь на поставлене запитання, показав високі знання понятійного апарату і літературних джерел, уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ, навів приклади. Правильно розв’язав задачу (ситуацію);

5 балів – абітурієнт у цілому відповів на поставлене запитання, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату, показав задовільні знання літературних джерел. Припустився несуттєвої помилки у розв’язанні задачі (ситуації);

0 балів – абітурієнт дав неправильну або неповну відповідь на запитання, ухилився від аргументації, показав незадовільні знання понятійного апарату і спеціальної літератури чи взагалі нічого не відповів. Не розв’язав задачу (ситуацію).

Примітка. У разі використання заборонених джерел абітурієнт на вимогу викладача полишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку.

За підсумками вступного іспиту абітурієнт може набрати від 0 до 100 балів включно. Якщо вступник набрав менше 50 балів, то результат іспиту незадовільний.

РЕКОМЕНДОВАНІ ЛІТЕРАТУРНІ ДЖЕРЕЛА

1. Андрущенко В. Л. Фінансова думка заходу в ХХ столітті: (Теоретична концептуалізація і наукова проблематика державних фінансів). — Львів: Каменяр, 2000. — 302 с.
2. Афанасьев М. П., Кривоногов И. В. Модернизация государственных финансов: Учебное пособие. — 2-е изд. — М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2007. — 440 с.
3. Бланкарт Шарль Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки/ За науковим редагуванням проф. В.М. Федосова. - К.: Либідь, 2000.- 654с.
4. Бодюк Адам Васильович. Податкова система (ресурсні платежі): навч. посібник / Державна податкова адміністрація України; Національний ун-т держ. податкової служби України. — Ірпінь, 2007. 542с. — ISBN 966-337-045-9.
5. Болюх М. А., Заросило А. П. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ: Навч. посібник. — К. : КНЕУ, 2008. — 344 с.
6. Брезвін А.І. Путівник по Податковому кодексу. – К. : ВПД «Формат», 2011, 376 стор.
7. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. Ї К.: КНЕУ, 2004.— 864 с.
8. Бюджетний менеджмент. Практикум: Навч. посіб. / В. Федосов, С. Кондратюк, Л.Сафонова та ін.; За заг. ред. проф. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2005. — 420 с.
9. Бюджетна система України: Навчальний посібник/ Юрій С.І., Бескид Й.М., Дем’янишин В.Г. та інші.- К.: НІОС, 2000.- 400 с.
10. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник.- К.: НІОС, 2003.—608 с.

11. Гавриленко Н. В. Податкова система: Навч. Посіб.. — Л. : Новий Світ-2000, 2007. — 328с. — ISBN 966-. 364-138-X.
12. Держава — податки — бізнес: Монографія / В. М. Суторміна, В. М. Федосов, В. Л. Андрущенко: За ред. проф. В. М. Федосова. — К.: Либідь, 1992. — 328 с.
13. Дєєва Н. М. Оподаткування в Україні. Навчальний посібник. —К.: ЦУЛ, 2010. 540с. —ISBN 978-966-364-846-0.
14. Длугопольський О. В. Теорія економіки державного сектора: Навч. посібник К.:Професіонал, 2007. — 592 с.
15. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика: Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2005.— 508 с.
16. Опарін В.М., Малько В.І., Кондратюк С.Я., Коломієць Г.Б. Бюджетна система: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.ІІ 2-ге вид., перероб і доп. — К.: КНЕУ, 2002.—336 с.
17. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: Навч. посібник.— К.: Знання-Прес, 2008.— 595 с.
18. Українська економічна думка: Хрестоматія / упоряд. С. М. Злупко. — К.: Знання,2007. — 695 с.
19. Федосов В.М., Опарін В.М, Львовчкін С.В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрямки. — К.: КНЕУ, 2002.
20. Андрущенко В.Л., Данілов О.Д. Податкові системи зарубіжних країн.- К.: Комп'ютерпрес, 2006
21. Гавриленко Н. В. Податкова система: Навч. посіб.. — Л. : Новий Світ-2000, 2007
22. Грідчіна Марина Володимирівна, Тропіна Валентина Борисівна, Варениченко Людмила Леонідівна, Шпонька Василь Леонідович, Пруднікова Любов Олександрівна.Податкова система: навч. посібник / Міжрегіональна академія управління персоналом.— К. : МАУП, 2007
23. Довгалюк Василь Іванович, Ярмоленко Юрій Юрійович. Податкова система: навч.посіб. для студ. вищ. навч. закл.. — Чернівці : Буркек, 2006. — 352с.
24. Іванов Юрій Борисович, Крисоватий Андрій Ігорович, Десятнюк Оксана Миронівна. Податкова система: підручник / МОН України. — К. : Атіка, 2006.
25. Історія оподаткування: Навчальний посібник / Ярошенко Ф.О., Мельник П.В., Андрущенко В.Л., Мельник В.М – І.: Національна академія ДПС України, 2004
26. Опарін В.М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти): Монографія. – К.: КНЕУ, 2005. – 240 с.
27. Педь Ірина Валеріївна. Податкова система: економіко-правова характеристика податків: навч. посібник / Ю.М. Лисенков (ред.). — К. : Знання, 2007
28. Бланкарт Шарль Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки/ За науковим редагуванням проф. В.М. Федосова. - К.: Либідь,2000.- 654с.
29. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник.- К.: НІОС, 2003.—608 с.
30. Длугопольський О.В. Теорія економіки державного сектора: Навч. посібник — К.:Професіонал, 2007. — 592 с.
31. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: Навч. посібник.— К.: Знання-Прес,2008.— 595 с.

32. Українська економічна думка: Хрестоматія / упоряд. С. М. Злупко. — К.: Знання, 2007.— 695 с.
33. Федосов В.М., Опарін В.М, Львовчкін С.В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрямки. — К.: КНЕУ, 2002.
34. Бюджетна система України: Навч. посібник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / С. І.Юрій, Й. М. Бескид та ін. — К.: НІОС, 2000. — 400 с.
35. Василик О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України. — К.: НІОС. - 2002. - 608 с.
36. Кириленко О. П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) // Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К.: НІОС, 2000. — 381 с.
37. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: Навч. посібник. — К.: Знання, 1999. — 487 с.
38. Луніна І.О. Державні фінанси України у перехідний період. — Харків: Форт, 2000. -296 с.
39. Місцеві фінанси: Навч.-метод. Посібник для самост. вивч. дисц. / М.А. Гапонюк, В.П.Яцюта, А.Є. Буряченко, А.А. Славкова. — К.: КНЕУ, 2002. — 184 с.
40. Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В.М.Федосова. — К.: КНЕУ, 2004. — 864 с.
41. Бюджетний процес і міжбюджетні відносини на рівні місцевих бюджетів району: Навч. посіб. / С.І. Мельник, В. Серск, С.Б. Ільїних та ін. — К.: Міленіум, 2003. — 266 с.
42. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підруч ник. — К.: Центр навч.л-ри, 2003. — 608 с.
43. Виконання місцевих бюджетів на основі положень Бюджетного кодексу України: Навч. посіб. / СІ. Мельник, С.Б. Ільїних, І.Ф. Щер бина та ін. — К.: Міленіум, 2002. —280 с.
44. Кириленко О.П. Місцеві фінанси: Навч. посіб. — Тернопіль: Астон, 2004. — 140с.
45. Музика О.А. Доходи місцевих бюджетів за українським законодавством: Монографія.— К.: Атіка, 2004. — 344 с.
46. Соколовська А.М. Основи теорії податків. Навчальний посібник —К.: Кондор, 2010.326с. —ISBN 978-966-351-249-5.
47. Теория и история налогообложения. Майбуrow И.А., Косов М.Е., Ушак Н.В.Учебноепособие/Издательство «Юнити». 2-е изд., перераб. и доп. 2010. -423с.
48. Управління міським бюджетом за програмно-цільовим методом: Навч. посіб. / Проект"Реформа місцевих бюджетів в Україні". — К.: RTI International, 2005. — 56 с.
49. Циммерманн Х. Муниципальные финансы: Учебник: Пер. с нем. — М.: Из-во "Дело иСервис". — 2003. — 352 с.
50. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник.- К.:КНЕУ, 2003. — 554с.
51. Фінансовий аналіз: Навч. посібник / М.Д.Білик, О.В.Павловська, Н.М.Притуляк, Н.Ю.Невмержицька. — Вид. 2-ге, без змін. — К.: КНЕУ, 2009. — 588 с.
52. Фінанси підприємств: підручник / [Поддєрьогін А.М., Буряк Л.Д. та ін.]; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. — восьме вид., перероб. та доп. —

К.:КНЕУ, 2013. – 519 с.

53. Фінансовий аналіз. Практикум: навч. посіб. / [М.Д. Білик (кер. кол. авт.), О.В. Павловська, Н.М.Притуляк та ін.]; за заг. і наук. ред. д.е.н., проф. М.Д. Білик.- К.:КНЕУ, 2014. – 474 с.